

ЧАСОПИС *ЖЕНА ДАНАС* (1936–1940):
ПРОСВЕЋИВАЊЕ ЗА РЕВОЛУЦИЈУ

ИНСТИТУТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ

Серија: Историја српске књижевне периодике

34

Уредница серије
др Јелена Милинковић

Секретарка зборника
Јелена Лалатовић

Рецензенти
проф. др Данијела Мајсторовић
др Вера Гудац Додић
др Бојан Јовић

ЧАСОПИС *ЖЕНА ДАНАС* (1936–1940):
ПРОСВЕЋИВАЊЕ ЗА РЕВОЛУЦИЈУ

Зборник радова

Уредила
Станислава Бараћ

ИНСТИТУТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ
БЕОГРАД
2022

На насловној корици налази се рад уметнице Јане Даниловић. Рад је изворно настао за потребе осликавања мурала у Пожеги посвећеног сећању на Митру Митровић, а у оквиру акције „Изузетне жене Србије”. Ауторка га је уз минималне измене прилагодила прилици штампања овог зборника.

САДРЖАЈ

УВОД

<i>Мојо</i>	11
<i>Уводна реч</i>	13

I

КОНТЕКСТИ: МЕМОРИЈАЛНИ, БИОГРАФСКИ, ОМЛАДИНСКИ, МЕЂУНАРОДНИ И ФЕМИНИСТИЧКИ

Сћанислава Бараћ

<i>Жена данас</i> (1936–1940) и култура сећања	21
--	----

Вељко Сћанић

<i>Парче великог животоћа</i> : Митра Митровић о тридесетим годинама 20. века	55
--	----

Милица Ђуковић

„Један је фронт”: предратна антифашистичка гласила <i>Наш животоћ</i> (1936–1938) и <i>Жена данас</i> (1936–1940)	105
--	-----

Јелена Лалајковић

Интернационализам женске периодике: часописи <i>Жена данас</i> (1936–1940) и <i>Woman Today</i> (1936–1937)	127
--	-----

Свејллана Сћефановић

„Апел за право гласа жена”	151
----------------------------------	-----

II

УРЕДНИЦЕ – САРАДНИЦЕ – ЧИТАТЕЉКЕ

Лариса Косић

Библиографија часописа <i>Жена данас</i> : недоумице и проблеми	177
---	-----

Ива Тешић

Југословенски карактер *Жене данас* (1936–1940):
сарадници и публика 193

Жанеџа Ђукић Першић

Олга Тимотијевић као уредница *Жене данас* 217

Ана Коларић

Писма читатељки у часопису *Жена данас* (1936–1940):
„лично искуство“ / заједнички форум 235

Исидора Грубачки

Ангажман Вере Штајн Ерлих у часопису
Жена данас (1936–1940) 253

III КЊИЖЕВНОСТ

Jelena Milinković

Od šegrta do voza koji juri: pripovetka u časopisu
Žena danas (1936–1940) 273

Goran Lazičić

Књижевна критика у часопису *Žena danas* 297

Славица Гароња Радованац

Гранични жанрови у *Жени данас* (репортажа, фелџон, путопис) ... 309

Ksenija Rakočević

Slika Crne Gore i Crnogorke u *Ženi danas* 333

Тијана Тройин

Књижевни преводи Олге Тимотијевић у *Жени данас* 351

IV МОЋ ВИЗУЕЛНОГ

Миланка Тодић

Фотографија и фото-монтажа на насловним странама
ревије *Жена данас* 367

Бојана Појовић

Модна рубрика *Жене данас* 391

Жарка Свирчев

Сахарински духовни ланац: о почецима феминистичке
филмске критике. 413

Vida Knežević

Fani Politeo Vučković u časopisu *Žena danas*: feminističke intervencije
u likovnoj kritici i istoriji umetnosti. 433

Индекс имена 447

Индекс периодике. 461

УВОД

Маја Солар

ГОДИНЕ 1936...

...се неколико милиона жена журило
залетело стрмоглавило у трку за удају
како је већ налагала тзв. судбина
неколико хиљада жена се исте године залетело да
растера алге са рата
у фронт ожбукан женским рукама
у дрвенасту реч слобода
неколико малолетница *кривих штио су силоване*
побегло је из дома за збрињавање крај париза
четиристо делегаткиња је учествовало на конгресу интернационалног женског савеза
у дубровнику
бахрија нури хаџић је била у истанбулу
дивила се новој турској жени
у београду се више од сто лакоатлетичарки југославије такмичило
у трчању бацању кугле скоку удаљ скоку увис
скоку у катао феминизма
неколико океана жена је те године брисало прашину
и доштрикавало прошлогодишњу хаљину не би ли изгледала као нова
још више океана жена је попило батине
јер то се подразумева
јер то је прелепо жуто са одсјајем жучи
тог лета се у стану др ирене стефановић окупило неколико
чланица и чланова КПЈ
од проширених вена и индиго кверга страдало је мноштво радних људи
присиљених да стоје и седе
да се крчкају у раду за надницу
или бесплатном у кући
мали ханс је те године за рођендан тражио од маме да му купи
француске и немачке војнике, како би се играо лепог рата
и залетео као аријевски див на све играчке које су *ниже*
у зраку су се кондензовале капљице неба будућег афж-а
бојног поља безброј женских руку ушрафљених у блатњава
и неписмена дворишта југославије
све то се необуздано залетело 1936. у октобру
у први број часописа *жена данас*

Уводна реч

Зборник радова *Часопис Жена данас (1936–1940): просвећивање за револуцију* садржи деветнаест радова. Највећи број ових радова започет је на темељу излагања са скупа *Часопис Жена данас (1936–1940)*, који је одржан, тада у оквиру пројекта *Улога српске периодике у формирању књижевних, културних и националних образаца*, 15. и 16. децембра 2015. године у Институту за књижевност и уметност у Београду. Зборник је, као и сам скуп, посвећен првој серији овог часописа. Идеја-водиља приликом организације скупа, која је приметна и у зборнику радова, била је да окупи истраживачице и истраживаче који би часопис *Жена данас* анализирали и интерпретирали на мултидисциплинаран начин – бавећи се биографијама и доприносом одређених уредница и сарадница, различитим жанровима присутним у часопису или пак његовим позиционирањем и контекстуализовањем у оквиру културне и књижевне историје, историје (књижевне) периодике, те историје уметности. Не мање важно, истраживање значаја и културних одјека *Жене данас* уједно је и повратак „великим идејама” и покретима као што су народно просвећивање, југословенство, радикална демократија, антифашизам и феминизам, односно борбе за ослобођење жене, човека и друштва у целини. Зато је важно нагласити да овај зборник обухвата прилоге како научних ауторитета у одређеним областима, тако и оних који су се тек отиснули у подухват какав представља рад у поменутих областима, односно у проучавање комплексних друштвених и културних формација каква је и овај *женски часопис*, чије су уредничко и сарадничко језгро чиниле чланице Омладинске секције Женског покрета и Комунистичке партије Југославије у међуратном раздобљу.

Подједнако је важно је истаћи да је одржаним скупом покренуто ново и интензивније истраживање самог часописа, њему сродних гласила и покрета који су се (и) кроз издавање часописа формирали. Тако, поред студија ауторки које су учествовале на скупу и своје радове за зборник приложиле непосредно после одржаног скупа (Славица Гароња Радованац, Жанета Ђукић Перишић, Ана Коларић, Бојана Поповић, Жарка Свирчев, Светлана Стефановић, Миланка Тодић, Милица Ђуковић), било је и оних, попут Исидоре Грубачки, које је само слушање излагања определило за даљи избор сопствених студија и истраживања. Тако је ова ауторка, поред рада које у договору са уредницом убрзо приложила за сам зборник, изабрала и да на студијама компаративне историје на Централноевропском универзитету у Будимпешти одбрани мастер рад који је као основне изворе имао часописе *Жена данас* и *Сељанка*, затим их

у докторској дисертацији смести у много шири контекст интелектуалне историје југословенских феминисткиња, а – за ову тему најважније – појаву *Жене данас* прецизно контекстуализује у студији *Communism, Left Feminism, and Generations in the 1930s: The Case of Yugoslavia*, која сада, повратно, постаје обавезна секундарна литература за разумевање свих феномена у домену прве серије овог часописа.

Организовањем скупа, другим речима, започели су истраживачки процеси и обнове сећања који ће донети много више него што се у јануару 2015. године, када је планирање скупа започето, могло претпоставити. Штавише, планирање скупа имало је у самом почетку прилично скромне амбиције. Оно је иницијално мотивисано договором да се организује једна научно-документаристичка изложба која је имала за циљ да представи укупну међуратну феминистичку часописну сцену, југословенску али првенствено ону местом штампања везану за Београд. У том контексту, чинило се да изложба као популарнији облик изношења научних резултата – а што је годинама уназад био стратешки начин рада пројекта за проучавање периодике – може да скрене пажњу шире јавности на класичнији облик научног рада, какав је конференцијски. Тако се родила идеја да се конференција посвећена одабраном часопису међуратне феминистичке сцене одржи у време трајања изложбе. Изложба је, добивши подршку на конкурс Центра за промоцију науке, реализовна под називом *У соби сојсџивених њорџиреџа*, у коауторству Олге Красић Марјановић и Станиславе Бараћ, а на основу докторске дисертације „Жанр женског портрета у српској периодици 20-их и 30-их година 20. века” (2014). Након изворне поставке у Библиотеци града Београда (28. децембар. 2015 – 4. фебруар 2016), изложба је имала пет гостовања (Народна библиотека „Вук Караџић”, Крагујевац; Позоришни клуб „Зелено звано”, Зрењанин; Центар за културу „Вук Караџић”, Лозница; Истраживачка станица „Петница”; фестивал „Њена земља” издавачке куће Штрик), где су ауторским вођењима и пратећим програмима редовно присуствовали гимназијалци, тако да се истраживачка „зараза” феминистичким часописима ширила, а *Жена данас* јесте скретала највећу пажњу млађих генерација. Семинар о феминистичким часописима као историографском извору у Истраживачкој станици „Петница” (2016) издвојио је управо *Жену данас* и *Сељанку* као изворе које су полазници читали детаљно. С друге стране, предани рад Ане Коларић са студентима постдипломских студија, у оквиру предмета посвећеног феминистичкој периодици, донео нам је још једну нову сарадницу и обрађену тему у зборнику радова. Затим, истраживачки импулс Валентине Делић, ауторке Радио телевизије Србије, довео је такође до договора да се часопис *Жена данас* и антифашистички феминистички покрети 30-их година обраде у форми образовне емисије.

Разговор са Станиславом Бараћ, вођен и снимљен за ту прилику, остао је ипак у архиви, и планирани троделни серијал намењен школском програму није реализован. Уместо тога, Валентина Делић је на исту тему као сценаристкиња и редитељка реализовала ауторски документарни филм *Нејошћисане* (2019), који уметнички сугестивно приказује рад чланица редакције *Жене данас*. Ово су само неки од примера даљег живота *Жене данас* кроз различите облике научног и културног сећања.

Организовање научног скупа било је, у сваком случају, прилика да се истраживање часописа постави у ширу, мултидисциплинарну перспективу, какву колективни и тимски рад односно зборничка обрада увек неминовно доносе. Иако је објављивање ове књиге драстично каснило у односу на устаљену динамику одржавања скупа и штампања одговарајућег зборника, сама истраживања која су читавим подухватом покренута, омогућила су да се одређене чињенице и знања поуздано утврде. Ово кашњење учинило је и да библиографија самог часописа у едицији Историја српске књижевне периодике доспе по реду, пре зборника радова, као и да се псеудоними и иницијали, што је био доминантан начин потписивања чланака, разреше са највећом могућом поузданошћу.

Зборник *Часопис Жена данас (1936–1940): њросвећивање за револуцију* подељен је на четири целине. Прву целину чине радови Станиславе Бараћ, Вељка Станића, Милице Ђуковић, Јелене Лалатовић и Светлане Стефановић. Њих повезује то што прву серију *Жене данас* анализирају у различитим контекстима који пресудно утичу на разумевање свеукупног значења и значаја *Жене данас*. Другим речима, култура сећања, антифашизам, као политичка стратегија Народног фронта, и Народноослободилачка борба као *генерацијско искуство*, омладински активизам, те мрежа феминистичких организација у свету и у Југославији пре Другог светског рата јесу самосвојне али густо испреpletене појаве које су обликовале часопис *Жена данас* као алат еманципације жена у свом времену, али и као јединствен културни артефакт у нашем.

Другу целину чине радови Ларисе Костић, Иве Тешић, Жанете Ђукић Перишић, Ане Коларић и Исидоре Грубачки, у којима се разматрају посебне теме и проблеми унутар назначених контекста, било да су везани за специфичну методологију обраде часописа у традицији истраживања периодике у Институту за књижевност и уметност, било за сложене односе уредништва, сарадница/сарадника и читалачке публике прве серије *Жене данас*.

У трећој целини обрађена је тема присуства, функције и значења књижевности у *Жени данас*, што у извесном смислу представља средишњу тему свих зборничких обрада појединачних часописа у едицији Историја српске књижевне периодике. Уколико се може рећи да крајњи супстрат

који наша педесетогодишња истраживања и ова едиција треба да понуде другим истраживачима књижевне историје, схваћене у ужем смислу, онда то јесу управо чланци који описују оригиналне књижевне текстове, књижевну критику и политику превођења у једном часопису. Овде су допринос у том смислу дали Јелена Милинковић, Горан Лазичић, Славица Гароња Радованац, Ксенија Ракочевић и Тијана Тропин.

Четврто поглавље враћа нас ванкњижевним темама без којих, као што проучавање (књижевне) периодике сваки пут изнова потврђује, није могуће ни приближно разумети значење књижевности у одређеном часопису или епохи којој он припада. Његова надтема у овом случају јесте *моћ визуелног*, а у радовима Миланке Тодић, Бојане Поповић, Жарке Свирчев и Виде Кнежевић она је обрађена кроз разматрање визуелних решења насловних страна часописа и значаја модне рубрике, односно пионирских обликовања филмске и ликовне критике као експлицитно феминистичке.

Уједно, последња целина нас снажно везује за проблематику жанра илустрованог магазина, и тиме заправо враћа на прву целину и питања народнофронтофских антифашистичких стратегија, оних које су се у својој епоси односиле подједнако како на уређивање часописа, тако и на организовање покрета и стил живота јединствене револуционарне генерације стасале 30-их година 20. века.

Посебну захвалност желимо да изразимо колегиницама и колегама, односно институцијама, који су учествовали у организацији изложбе, скупа и рада на зборнику, на различите начине. Захвалност дугујемо др Весни Матовић што је са Олгом Красић Марјановић покренула идеју о изложби, без које онда не би било ни свих даљих корака. Захваљујемо Олги Красић Марјановић и Амалији Витезовић које су својим радом на изложби омогућиле да онај њен део који је посвећен *Жени данас* доживи и „претпремијеру” у Библиотеци Института за књижевност и уметност на скупу о *Жени данас*, те да тако добијемо јединствену ситуацију у којој су учесници и публика „окружени” предметом проучавања. Захваљујемо Научном већу Института, које је једногласно подржало предлог одржавања скупа. Захваљујемо директору Института Бојану Јовићу, који је свесрдно подржао ово истраживање, не само као директор већ и као научник, својим учешћем и излагањем о поезији у *Жени данас*, а на крају и као рецензент происходећег зборника. Захваљујемо другим двома рецензеткињама зборника – Вери Гудац Додић, која је била део динамичних разговора и расправа и на самом скупу, а као поуздана истраживачица Антифашистичког фронта жена поуздано и протумачила контекст сваког појединачног зборничког чланка; и Данијели Мајсторовић, чије су прецизне и промишљене инструкције допринеле савршенијој коначној верзији зборника. Захваљујемо Светлани Стефановић, чија је магистарска

теза о женском питању у међуратној београдској штампи, попут часописа *Жена данас* свих ових деценија, дуго времена фигурирала као недовољно истакнути извор а опет стална инспирација за сва каснија истраживања у томе опсегу. Захвалност дугујемо Милици Ђуковић, која је, поред тога што је ауторка важног прилога, са Станиславом Бараћ била у званичном тиму пројекта изложбе коју је подржао ЦПН, а затим и секретарка организације скупа, као и зборника на самом почетку рада на њему. Захвљујемо, дакле, Центру за промоцију науке, Институту за књижевност и уметност и Библиотеци града Београда као институцијама у целини. Захваљујемо на стрпљењу учесницама скупа које су још у првој половини 2016. године приложиле своје завршене радове. Захваљујемо свим учесницима и учесницама, ауторкама и ауторима на спремности да учествују у овом колективном подухвату, и да иновативним истраживањима тај подухват обележе, свако на свој начин, индивидуалним печатом.

Пажљива и вишеструка читања радова овога зборника уверавала су нас, сваки пут изнова, у научну релевантност теме која је оцртана првом серијом часописа *Жена данас*. Такође, ова читања подстакла су наше убеђење да треба наставити са проучавањем послератне серије *Жене данас* на подједнако скрупулозан начин, што је посао који већ јесмо започеле. Посао на који нас постојећи радови такође усмеравају, а који не зависи само од наших снага, јесте међународни научни подухват у оквиру којег би се паралелно истражили сви женски и феминистички народнофронттовски часописи до којих смо захваљујући истраживању београдске *Жене данас* дошле. Сагледавање зборника као целине, посебно у контексту ревизионистичких процеса који негирају епохални карактер, те друштвени и културни значај југословенског антифашизма, а који се снажно одвијају управо у продуженом времену у којем је зборник настајао, уверавају нас и у друштвену релевантност овог подухвата.

Јелена Лалаићовић и Станислава Бараћ

Тијана ТРОПИН*
Институт за књижевност и уметност
Београд

КЊИЖЕВНИ ПРЕВОДИ ОЛГЕ ТИМОТИЈЕВИЋ У ЖЕНИ ДАНАС

Айспиракџ: Овај рад бави се књижевним преводима Олге Тимотијевић у *Жени данас*. После увода у ком оцртавамо проблеме с којима се суочавамо у истраживању историје женског превођења, као и новије културолошке трендове у проучавању превода, следи студија случаја. На примеру сразмерно малог корпуса текстова ипак се може разрадити слика једног особеног преводачког профила: преводи Олге Тимотијевић у *Жени данас* обележени су њеним професионалним и личним феминистичким и комунистичким ангажманом. Смештени на осетљивом пресеку између уредничког и преводачког рада, ови преводи индикативни су за феминистичке и левичарске тенденције у Европи тог доба; из њих се могу ишчитати актуелни политички и друштвени проблеми, као и стећи драгоцен увид у литературу која је била на располагању редакцији *Жене данас*; међутим, значајни су и као сведочанство о формирању модерне преводачке поезике. За разлику од превода Олге Тимотијевић за децу, преводи у овом часопису одликују се нагласком на садржају уместо на форми, док се слободе у односу на полазишни текст најчешће могу објаснити форматом објављивања у периодици и његовим специфичним захтевима.

Кључне речи: Олга Тимотијевић, *Жена данас*, књижевно превођење, поезика превођења, феминизам и превод

I

Књижевни превод данас важи за типични женски рад: слабо видљив или невидљив, мало цењен и одговарајуће слабо плаћен. Надасве, књижевни превод се у стереотипно виђење женског рада уклапа тиме што се, ако се већ не одређује као занат, сврстава у репродуктивне уметности без правог креативног аспекта: преводиоци, односно преводитељке, често се доживљавају као пасивни реципијенти који само одрађују наручени посао. Већ и наслови студија о књижевном превођењу

* tijana@gmail.com

указују на напетост између различитих схватања превођења и преводилачког статуса: довољно је поменути *Умјетности превођења или занат* Бранимира Човића или *Невидљивости преводиоца* Лоренса Венутија. Укорак с невидљивошћу преводиоца, неодређеношћу његовог идентитета, међутим, иде и невидљивост свих фактора који утичу на формирање нечијег корпуса превода и преводилачке поетике: ретко ћемо се запитати због чега се неки преводиоци или преводитељке одлучују за одређене текстове или ауторе, како (и да ли) бирају медијум у коме ће објављивати преводе (периодика или књиге), и чиме се руководе при решавању различитих преводилачких тешкоћа. Утицај спољних фактора (од политичке климе преко уредничке политике до временских или материјалних ограничења) такође се углавном не узима у обзир.

Иза те нејасне слике крије се разнолики и богати свет превођења; у овом тексту усредсредимо се на један конкретан случај женског, односно феминистичког превођења – преводилачки корпус који је Олга Тимотијевић формирала бирајући и преведећи текстове за *Жену данас*.

Најпре се, међутим, морамо позабавити неким основним питањима. Шта може представљати феминистички превод, може ли се он уопште препознати и дефинисати као такав? Да ли је у њему тежиште на превођењу феминистичких текстова, или на преводилачком раду феминисткиња? На који начин се те активности преклапају и допуњују? Или, још шире гледано, када можемо говорити о политички, идеолошки ангажованом превођењу, и да ли је неопходно да се политички ангажман преводиоца или преводитељке одражава у самом тексту?

Конституисање феминистичке теорије превођења започето је деведесетих година прошлог века, у оквиру транслатолошког заокрета у студијама културе (више о томе видети у Bachmann-Medick 2009). Треба истаћи рад Луизе фон Флотов, која се већ деценијама бави односом феминизма и превођења, и њену значајну монографију *Translation and gender: translating in the "era of feminism"* (1997). Она је формулисала неколико кључних питања која можемо поставити у односу на „женску преводилачку историју”:

Шта знамо о раду преводитељки? Занимање за културну историју жена протеже се на прилоге ‘заборављених преводитељки’ [...]. Какве су текстуалне стратегије примењивале ове жене, какав је био однос према књижевним властодршцима њиховог доба? Како су жене превођењем књижевности могле искористити могућност да узму учешћа у јавном животу, и у којој мери то учешће утиче на теорије о превођењу њиховог времена? (Луиза фон Флотов, према Stolze 2008: 200).

Заиста, како гласе одговори на та питања ако их поставимо у односу на женску преводилачку традицију у Србији?

Приликом покушаја да установим ко је прва српска преводитељка, очекивала сам да ће то бити неко попут Станке Глишић, дакле неко из генерације школованих жена из друге половине деветнаестог века. Испоставило се, међутим, да је једна од првих преводитељки, прва жена која је објавила књигу превода Анка Обреновић – с петнаест година она је издала *Нравоучиџелне ѿвѣсти*, збирку прича одабраних и преведених с немачког. Овај податак живо показује колико је превођење, заправо, индикатор сразмерно напредног стања у друштву: 1836. године жена је могла да се бави превођењем само ако је била рођена у богатој и привилегованој породици, у којој се при томе водило рачуна о образовању женске деце. И појављивање ове књиге пре се може протумачити као удовољавање дечјем хиру него као професионални преводилачки рад или озбиљан помак ка креирању преводилачке традиције.

Стотинак година касније, Олга Тимотијевић својом преводилачком праксом показује колико се мало или много одмакло од времена Анке Обреновић. Наиме, не само да су између два светска рата већ постојале етаблиране преводитељке, већ је било могуће и да се неко попут ње бави преводилачким радом активно, сам бирајући књижевне текстове за превод. С друге стране, она је своје образовање и познавање бар три светска језика стекла управо захваљујући привилегованом статусу своје породице. Преводитељке су углавном потицале из слоја имућнијих породица које су својој женској деци могле и *хшеле* да пруже образовање. Коначно, преводилачка професија је и тада патила од данашњих слабости: рђаво плаћеног рада; често дословне невидљивости преводилаца који су радили анонимно, или потписани псеудонимом или иницијалима, и објављивали у ефемерној периодици; и коначно, лоших услова рада – с кратким роковима, без довољно доступне литературе. Жене које су преводиле доживљавале су неке од тих тешкоћа у израженијем виду. Томе треба додати и слободно прекрајање превода од стране издавача.¹

Свако ко се бави историјатом превођења, опет, суочава се са тешкоћама за које такође треба захвалити ниском уметничком статусу превода и преводилаца: у недостатку сачуваних аутопоетичких и/или мемоарских исказа, пословне преписке и сличне грађе која се односи на преводилачки процес, осуђени смо на нагађање о разлозима за појединачна преводилачка

¹ У феминистичком контексту, поучан текст о односу феминистичког ангажмана и превода јесте чланак Ане Богић која уз помоћ сачуване преписке између ауторке, преводиоца и издавача, реконструише процес настајања превода *Другог пола* на енглески, и анализира проблеме који проистичу из таквог, измењеног контекста објављивања (Bogić 2011); за нашу тему још је занимљивији њен текст о првом југословенском тј. српскохрватском преводу *Другог пола*, који оцртава и тешкоће с којима су се суочавале преводитељке од настанка превода до његовог објављивања, петнаест година касније, али и значајну рецепцију коју је тај превод доживео, с неких 20 000 продатих примерака (Bogić 2017).

решења, интервенције на оригиналном тексту или за целовите стратегије превођења, и закључивање према финалном виду превода.

Све то важи и за преводилачки опус Олге Тимотијевић. Он је суштински хетероген и лако се да поделити у два дела: преводе рађене за *Жену данас*, биране пре свега због актуелности и/или феминистичког карактера, и преводе из дечје књижевности, о чему ће касније бити још речи. Та подвојеност сведочи о подели њених интересовања – као новинарка, она није само учествовала у раду *Жене данас*, већ и у оснивању *Полиџикиног Забавника*. После рата је учествовала у обликовању нове парадигме дечје књижевности као сарадник издавачке куће Дечја књига, прве која је у Србији почела да систематски објављује књижевност за децу после Другог светског рата, а њена два превода за децу – *Књига о џунгли* и *Каркацу* – прештампавају се и данас. У овом излагању, међутим, фокус ће бити на преводима у *Жени данас*, који показују другачију, али једнако доследну поетику као и њен преводилачки рад у оквиру дечје књижевности.

Важно је на почетку одредити поље напетости у коме настају преводи Олге Тимотијевић за *Жену данас*: између постулиране неутралности идеалног „невидљивог” преводиоца који се бави чистим језичким радом и ангажованог превођења које отворено заузима идеолошки став.

Аспекти у којима њено опредељење постаје видљиво јесу следећи: а) избор текстова; б) начин пласирања (гласило и паратекст), в) интервенције на тексту – сажимање, изостављање с интерном мотивацијом и др.

Уреднички рад на одабиру текстова и њиховој презентацији у овом случају неодвојив је од самог преводилачког процеса. Избор књижевних текстова за *Жену данас* није се могао осмишљавати много унапред, јер би се тиме изгубило на релевантности објављиваних чланака; текстови су се морали бирати и преводити врло брзо, и уз велики опрез од цензора. Прво што пада у очи приликом прегледа књижевних радова објављених у овом часопису јесте да паратекст, тај поуздани индикатор, придаје сразмерно мали значај аутору оригинала, и утолико мање преводиоцу. Приметно је да се неке приче познатијих аутора, већ објављиване на српском (Чехов, Вајлд) преносе без икакве назнаке о преводиоцу². Такве уредничке одлуке указују пре свега на то да није реч о класичном књижевном часопису и да се приликом одабира уреднице нису руководиле првенствено књижевноуметничким критеријумима. Овакво тумачење оснажено је и чињеницом да писци превођени нарочито за *Жену данас* већином не спадају у данас познате или цењене ауторе: реч је о социјално ангажованим ауторима активним у то доба. У самом часопису углавном нема

² Пракса анонимних превода у периоду пре Другог светског рата била је много распрострањенија него данас. Бар један превод Вајлдових бајки објављен је анонимно, 1936. у едицији Златна књига, али та верзија се знатно разликује од оне из *Жене данас*.

података о њиховим биографијама, нити навода о изворима из којих су текстови преузети (једним додатним разлогом за такву уредничку одлуку бавићемо се мало касније). Бирани су левичарски опредељени аутори, а видна предност је притом давана женама – у посматраним преводима, однос је четири ауторке према три аутора. Али, и теме су морале бити актуелне и уклопљене у дати број часописа: тако су, зависно од доминантне теме сваког појединачног броја, објављивани радови који се баве Кином, положајем радница, ванбрачних мајки, антисемитизмом, очекивањем рата и шпанским грађанским ратом. (Исто важи и за текстове који су превођени са руског и чешког – Еренбург и Чапек штампани су у врло актуелним тренуцима, а Чапек, у комунистичким круговима често сматран превише млаким аутором, одмах по анексији Чехословачке.)

Од самог почетка активности Олге Тимотијевић, превођени аутори нису били заступљени само приповеткама, већ и одломцима из дужих дела. Десети број часописа, који доноси прве преводе Олге Тимотијевић, представља фрагментарне изводе из два савремена романа. Уреднички захвати нарочито су коренити у случају превода Маргерит Оду (Audoux, 1863–1937; Оду 10/1938: 8–9). Маргерит Оду је била представница радничке класе (шваља), одрасла у врло тешким околностима, у сиротишту, али се касније успешно посветила писању, не одричући се и своје првобитне професије, и као таква морала је бити занимљива уредништву *Жене данас* у коме су биле активне управо такве раднице-писатељице, попут Милке Жицине. Олга Тимотијевић, међутим, није превела неко њено целовито краће дело нити заокружену целину из дужег текста: уместо тога, неколико одломака из првенца Маргерит Оду, аутобиографског романа *Мари Клер*, објављено је у прерађеном виду – скраћени су и поређани хронолошки, као да представљају наративну целину која описује рано детињство приповедачице и мучно одрастање у сиротишту. Будући да је тих неколико страна текста састављено од фрагмената разасутих по читавој првој трећини романа, овај превод оставља утисак испрекиданог приповедања с јасно видљивим временским скоковима, наративним празнинама и отвореним крајем. Ипак, нигде није назначено да је у питању избор одломака из дужег дела, нити су одломци увек графички раздвојени.

Другачији поступак примењен је у преводу одломка из романа *Сали Блајитифт у Америци* (10/1938: 12–13), чија је ауторка наведена као Мери Макмилан. У питању је заправо псеудоним немачке ауторке Аугусте Лазар (1887–1970), која је данас углавном позната по делима намењеним деци. После дужег периода проведеног у емиграцији у Енглеској, после Другог светског рата поново се настанила у Источној Немачкој. Њена дела за децу била су изразито комунистички оријентисана и објављивана широм Источне Европе, а у НДР су спадала у школску лектуру. Због

своје наивне и претерано огољене идеолошке поруке, данас су углавном заборављена. И *Сали Блајштифт* је роман намењен млађој публици, који је у тренутку превођења циркулисао само у Совјетском Савезу, такође у преводу. Ипак, Олга Тимотијевић издвојила је један од најуспелијих делова романа, опис погрома над Јеврејима, који се могао уклопити у издавачку политику часописа за одрасле. Прича не приказује само ток погрома већ и механизам економских и класних разлика које леже у корену антисемитизма и масовног насиља. Као и у случају других текстова ове ауторке, њена вредност огледа се пре свега у једноставном, непосредном језику којим описује припрему погрома.

У следећем броју наилазимо један од бољих и литерарно успелијих радова објављених у *Жени данас*. Ради се о приповеци Клер Сент-Солин, „Ирма пред судом” (11, 12/1938: 8–10). Клер Сент-Солин (Claire Sainte-Soline, 1891–1967), рођена Нели Фује, била је физичарка по образовању и радни век провела је у струци. Међутим, њена проза се бави углавном сеоским животом који приказује опором натуралистички, као и у овој приповеци о девојци којој се суди због чедоморства. Сент-Солин описује ток расправе, испитивање сведока и заседање пороте без излишне патетике, наглашавајући суштинску равнодушност свих оних који одлучују о Ирминој судбини, али и тупу резигнираност саме девојке.

Овде долазимо до једне занимљиве тачке: наиме, готово је извесно да је ова приповетка преузета из часописа *Комун* чији су уредници били Луј Арагон и Ромен Ролан. Заиста, избор часописа из којих је Олга Тимотијевић преузимала текстове не изненађује – то су гласило француских комуниста *Комун* (*Commune*), међу чијим уредницима су били Луј Арагон, Андре Жид и Ромен Ролан, и месечник *Дас Ворп* (*Das Wort*), часопис немачких аутора у егзилу који су уређивали Бертолт Брехт и Лион Фојхтвангер. Појава приповедака преведених из ових часописа важан су индикатор о циркулацији стране левичарске периодике међу југословенском публиком. У оба случаја у питању су бројеви објављени исте године кад и преводи у *Жени данас*, што сведочи о актуелности југословенског часописа. Такође, постаје јасно зашто су систематски замагљивани идентитети аутора и прећуткивани извори из којих су текстови преузимани: био је то покушај да се избегне пажња цензуре.

Тако у четрнаестом броју *Жене данас* наилазимо на текст Ј. Г. Ригера, „На углу Хонгконг Рода” (14/1938: 12–13). У питању је „Дони” Ригер (1908–1985), путописац и романиста, и одломак његовог романа *Shanghai saknar all rättfärdighet* (*Шангај не зна за правду*), који је објављен у Данској, у емиграцији, и никад се није појавио на немачком. Међутим, овај текст је објављен у већ поменутом часопису *Дас Ворп* (*Das Wort*) и преузет из њега. У овом фрагменту видљиво је укрштање путописног

и социјалног: Ригер приказује свакодневни живот у Шангају, али њега не занимају виши или средњи слојеви, већ само дно друштва – кулијивозачи који немају новца за властиту рикшу већ морају да је изнајмљују свакодневно, проститутке и зависници од опијума. Текст ипак нема панорамски карактер: усредсређен је на приповедачево познанство с кулијем Чен-Лијем, који умире од исцрпљености, и површну, летимичну реакцију његове околине на ту смрт. Са становишта анализе превода, вреди поменути да је ово једини превод Олге Тимоџијевић у *Жени данас* у коме се види интервенција на преводу изазвана садржајем. Тамо где изворник описује сусрет с девојком-проститутком отворено и чак драстично, превод ублажава неке детаље и изоставља две кључне реченице:

Ich war kaum zehn Minuten in meinem Zimmer, als ein chinesisches Mädchen eintrat. **Es begrüßte mich kaum, legte vertraulich seine Sachen auf mein Bett, wischte die Kakerlaken mit der flachen Hand von der Tischdecke und tat auch sonst ganz familiär. Kein Zweifel, es war ein Sing-Song-Girl.** Irgendwer in dem großen Hause mußte es bestellt haben, und es hatte sich in der Zimmernummer geirrt — dachte ich. Aber es saß schon auf dem Bettrand, machte tieftraurige Augen, wie ein Kälbchen auf der Schlachtbank, und sagte schluckend: „Dein Freund Chen-Li ist tot, Herr?“³ (Rieger 2015)

Превод је много блажи:

Нисам био ни десет минута у својој соби, када је ушла једна кинеска девојка. Мора да је неко у овој великој кући поручио, и она се преварила у вратима – мислио сам ја. Али она је већ седела на ивици кревета, гледала жалосним очима као теле на кланици и пригушеним гласом рекла: „Твој пријатељ Чен-Ли је умро, господине?“ Тутнуо сам јој паре у руке, узео њене ствари са кревета... (14/1938: 13).

Приликом читања превода, збуњује овај последњи детаљ који није прерађен у складу с изостављањем одломка о девојчиној професији и њеним намерама, и одаје интервенцију на тексту. Превод Ригерове реченице ублажава и ироничан став према девојци који је можда главни разлог за преводилачку интервенцију – презир и сарказам с којим он описује њене поступке.

³ „Нисам ни десет минута био у својој соби, кад је ушла једна кинеска девојка. Једва да ме је поздравила, присно је спустила своје ствари на мој кревет, дланом збрисала бубашвабе са столњака, а и иначе се понашала сасвим интимно. Несумњиво, била је то синг-сонг девојка [куртизана]. Мора да јој је неко у овој великој кући поручио да дође, а она се преварила у броју собе – мислио сам ја. Али већ је седела на ивици кревета, наметила жалостан поглед као теленце пред касапским ножем и гутајући кнедлу рекла: ‘Твој пријатељ Чен-Ли је умро, господине?’” (превод Тијана Тропин).

Хронолошки, следећи превод јесте песма „У ово време” (15/1939: 11) Шалома Бен-Хорина (1913–1999), рабина, песника, есејисте, филозофа; дакле, ради се о изузетку међу ауторима *Жене данас* – песнику који је традиционално религиозан. Превод је вредан пажње као једини потписани поетски превод Олге Тимоотијевић у овом часопису. Песма је скромних домета, као и препев који ипак показује посебан напор да се очува схема делимичног римовања, али се њено доношење мора тумачити као политички чин: аутор песме, у то време увелико у емиграцији у Израелу, исказује оптимизам, вољу за борбом и опстанком, у нади на даљи живот упркос мрачним временима која долазе. Ова песма можда није на висини Брехтовог „А у мрачним временима/хоће ли се и онда певати?! Певаће се/о мрачним временима”, али је у датом тренутку двоструко вредела, као дело јеврејског аутора у егзилу и као израз истрајавања.

Коначно стижемо до јединог имена које је просечном читаоцу и данас познато – ради се о Перл Бак чија је прича „Мртво пролеће” (21/1939: 9–10) сличне тематике (тегобни живот кинеских сељака) као и њена трилогија *Добра земља/Синови/Разорени дом*. Мада се Перл Бак данас у академским круговима често оцењује као осредња списатељица, на ивици баналности, треба имати на уму да је тридесетих година статус ове ауторке био знатно другачији него данас. Она је била у напону стваралачке снаге, високо цењена (што ће тек бити потврђено Нобеловом наградом) и на југословенским просторима свакако третирана као представник левице. У тренутку објављивања ове приче, већ је била позната домаћој публици, а роман *Добра земља* превео је тих година Владимир Дедијер. Видимо да је преводилачка пракса била саставни део политичког ангажмана комуниста или симпатизера Комунистичке партије. Сама прича првобитно је на енглеском објављена 1931. године, у склопу кампање за помоћ кинеским областима погођеним катастрофалном поплавом, и своди се на упечатљиву скицу сељака суоченог с непогодом и с реалном могућношћу да, заједно с породицом, умре од глади.

Само једно преводилачко решење у оквиру овог текста привлачи пажњу: сам наслов. Реч *barren* је преведена као „мртво” уместо „јалово” пролеће – Олга Тимоотијевић избегава тај маркирани термин који се и данас користи као драстична негативна квалификација жене без деце. Могло би се тврдити да је у питању управо оваква, феминистичка мотивација, јер је избегавање дословног превода и избор другог, немаркираног израза ипак индикативан, кад се узме у обзир брижљиво тражење тачних преводних еквивалената у њеним другим радовима.

Низ превода Олге Тимотијевић закључује се причом „Жртва” (Брент 23/1939: 15–17).⁴ Аутор је наведен само као Е. Брент, без икаквих ближих одређења о писцу или језику с кога је текст преведен. Приповетка приказује моменат херојске погибије неименованог учесника у Шпанском грађанском рату, уз ретроспективно сагледавање читавог његовог живота. У поређењу с непосредношћу приказаног тренутка битке, слика шпанског сеоског живота не делује претерано живо и убедљиво и храни се пре свега стереотипним представама. Контраст је још јачи кад се овај текст упореди, рецимо, с бруталним натурализмом Камила Хосеа Селе из истог периода.

То заправо не треба да нас чуди. Ова приповетка је, као и Ригеров текст, преузета из часописа *Das Wort* (*Das Wort*), а у питању је дело немачког аутора Едуарда Клаудијуса, рођеног као Едуард Шмит, који је стварао и под псеудонимом Еди Брент (1911–1976). Клаудијус је имао узорну комунистичку биографију – дете из радничке породице, члан Комунистичке партије од 1932. и један од првих добровољаца који су узели учешћа у Шпанском грађанском рату. Међу његова најзначајнија дела спада аутобиографски роман *Зелене маслине и голи брегови* (*Grüne Oliven und nackte Berge*) писан за време Другог светског рата.⁵

Чињеница да је његово дело нашло свој пут до *Жене данас* још 1939. представља још једно сведочанство о стапању преводачке и уредничке праксе: иако је преводац, односно преводитељка, нем и невидљив за читаоца, она овде проговара избором, преношењем и пласирањем преведеног текста. Тиме долазимо и до барем делимичног и условног одговора на питање шта у случају Олге Тимотијевић значи *ангажовани* превод, био он феминистички или комунистички: ангажман се не може свести на интратекстуалне захвате преводиоца, већ се односи првенствено на само постојање овакве (ризичне) преводачке активности и на тактике⁶ којима преводитељка прибегава како би „провукла” текст испод радара

⁴ Ограничени број ових књижевних превода може се повезати с променама унутар редакције *Жене данас*, који су се завршили повлачењем Олге Тимотијевић с места уреднице, о чему је на скупу говорила Жанета Ђукић Перишић. Недостатак детаљнијих информација или сачуване документације о припреми појединачних бројева одрази се, нажалост, и на концепцију овог рада.

⁵ Више о томе видети у Bivens 2015.

⁶ Појам „тактике” овде свакако треба разумети у сертоовском смислу, као супротан „стратегии” – док је стратегија обележје доминантног, владајућег дискурса, „тактике” су субверзивне праксе којима се он заобилази, избегава и изврдава: „За разлику од стратегије [...] тактиком називљем прорачунато дјеловање одређено одсутношћу властитога мјеста. Његову неовисност дакле не увјетује никакво извањско ограничење. Једино је мјесто тактике мјесто другога. Зато она мора поступати према подручју које јој је наметнуто као да га устројује нека страна сила.” (De Certeau 2002: 89)

цензура, а које се у овом случају конкретизују као плански сведени или одсутни паратекстуални апарат, надаље на активну улогу преводитељке у одабиру релевантних текстова и њихово смештање у контекст који истиче управо њихов идеолошки слој, и тек у последњем реду на одступања од оригиналног текста, којима се у класичној анализи превода поклања највише пажње.

II

Насупрот набројаним и анализираним преводима из *Жене данас*, у закључку можемо поменути малобројне дуже преводе Олге Тимотијевић: Лисагареову *Историју Париске комуне 1871*, објављену непосредно после Другог светског рата (по обиму текста може се закључити да је превод настајао за време рата) и низ дела за децу и омладину – *Каркацу* Радерфорда Монтгомерија, *Жујин дијамант* Вилкија Колинса, *Књига о џунгли* Радјарда Киплингa. Овај последњи се, и поред низа других превода, све до данас одржао као најквалитетнији и најтрајнији српски превод овог Киплинговог дела; чак су и нека издања других преводилаца (нпр. Владана Дуката) преузимала њене препеве.⁷ Нажалост, одсуство свести о преводилачкој традицији или о историји превода, повезано с ниским статусом књижевности за децу, учинило је да се преводи Олге Тимотијевић произвољно скраћују и прерађују. Прво послератно издање из 1956. године, које је она сама уредила, тако изоставља три поглавља – *Гробари*, *Слуге њеног величанства* и *Чудо Пуруна Багајиа*, уз напомену у завршној белешци о писцу да су те приче избачене „због њиног изразитијег империјалистичког карактера” (Тимотијевић у Киплинг 1956: 317). Каснија издања су, наизменично и наизглед произвољно, користила било новију било старију интегралну верзију (нпр. издање Просветине Плаве птице из 1981. године, које преузима и предратне илустрације Драгана Стојановића) да би у трагикомичном обрту један наш издавач 2009. „допунио” скраћену верзију поглављима која је превела нова преводитељка,

⁷ Овде треба поменути једну недоумицу која залази у област текстуалне критике: све до данас, две најпрештампованије верзије *Књиге о џунгли* у Србији јесу преводи који се наводе као дело „Олге Димитријевић” (први пут објављен 1938. године у оквиру едиције Плава птица) и Олге Тимотијевић (који се први пут појавио у оквиру обновљене едиције истог назива, 1956. године). У питању је готово извесно исти превод, уз минималне језичко-стилске интервенције и измене у садржају које варирају од издања до издања. Претпоставку појачавају и чињенице да је други рани превод за децу Олге Тимотијевић, *Каркацу*, објављен у истој предратној едицији, док не постоји ниједан други превод Олге Димитријевић с енглеског. Остаје упитно име Олга Димитријевић, као и разлог због кога су даља издања после рата штампана уз употребу оба имена. Разрешење би се вероватно дало наћи уз боље познавање детаља биографије преводитељке.

Јелена Ђурђевић,⁸ и потом рекламирао „прво целовито издање Киплинг код нас”, потпуно несвестан распрострањености интегралног превода.

Преводи објављени у оквиру Плаве птице се, насупрот преводима рађеним за *Жену данас*, издвајају по суздржавању од уредничких и преводилачких интервенција. Њене тактике превођења се драматично разликују кад су у питању ове две циљне групе – одрасло женско читалаштво и децја публика – што је још значајније кад имамо у виду да је у доба преводилачке активности Олге Тимотијевић и даље на снази била стара преводилачка парадигма, која је заговарала локализацију превода за децу све до нивоа адаптације (посрбе).⁹ Њено опредељење за верно и прецизно превођење оригинала, без естетски, педагошки или идеолошки мотивисаних измена, било је далеко испред свог времена, као што се да видети и у поређењу с познијим преводима насталим после Другог светског рата. Стога избор сасвим другачије преводилачке тактике за текстове у *Жени данас* говори да је у овом случају на делу био много јачи и усмеренији, не педагошки већ андрагошки импулс: требало је образовати и усмерити не децу, већ младе, али одрасле жене, те је адаптирање текстова и њихово прилагођавање контексту било не само прихватљиво већ и нужно – морали су се скратити до размера подесних за оквири часописа, преобликовати, а понегде и нагласити дидактички аспекти прозе.

Преводи који су настали као резултат такве преводилачке праксе нису узорита књижевноуметничка дела, али нису томе ни тежили. Прагматичан приступ Олге Тимотијевић показује не само јасне одлике ангажованог, феминистичког приступа превођењу, већ и свесно разлучивање различитих преводилачких приступа разнородним текстовима, у зависности од њихове функције. Потенцијална анализа већег преводилачког корпуса, уз нагласак на контекст објављивања, поређење с другим преводима и прилозима у *Жени данас*, али и у другој женској периодици из истог раздобља, свакако би донела још богатије резултате и омогућила

⁸ На сајту издавача Досије студио, који је уз подршку Завода за уџбенике објавио ово издање, и данас се у опису *Књиге о џунгли* налази следећи исказ: „У овом издању, први пут се на српском језику објављују све приче из Киплингове најчувеније књиге, *Књиге о џунгли*. Приче Слуге Њеног величанства, Чудо Пуруна Багата, и Гробари, својевремено су биле изостављане, па су наши читаоци, све до данас, били ускраћени за једно целовито и потпуно издање, верно Киплинговом оригиналу из 1894/1895. године” (web, 28. 5. 2021). Ово пре свега сведочи о невидљивости превода и преводилаца, и одсуству јасне, издиференциране свести о нашој богатој преводилачкој традицији.

⁹ Било би надасве занимљиво утврдити у ком је степену Олга Тимотијевић заједно са супругом Душаном Тимотијевићем учествовала у обликовању *Политикиног забавника* и давању домаћих имена Дизнијевим јунацима попут Шиље и Паје. Нажалост, и ту главну препреку представља одсуство литературе и непоузданост усмене традиције.

формирање јаснијег увида у многострукоост женских преводилачких поетика, плуралитет гласова којима су преводитељке владале.

ЛИТЕРАТУРА

- Audoux, Marguerite. *Marie-Claire, roman*. La Bibliothèque électronique du Québec Collection Classiques du 20e siècle Volume 91 : version 1.0 < <http://beq.ebooksgratuits.com/classiques/Audoux-marieclaire.pdf> > 6. 12. 2016.
- Bachmann-Medick, Doris. *Cultural Turns. Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften*. Rowohlt, Reinbek bei Hamburg 2006.
- Bivens, Hunter. Epic and Exile. Novels of the German Popular Front, 1933–1945. < <http://escholarship.org/uc/item/1dw7t2cv#page-4> > 6. 12. 2016.
- Bogić, Anna. „Why Philosophy Went Missing: Understanding the English Version of Simone de Beauvoir’s *Le deuxième sexe*.” Luise von Flotow (Ed.), *Translating Women* (151–166). Ottawa: University of Ottawa Press, 2011.
- Bogić, Anna. „Becoming Woman. Simone de Beauvoir and Drugi pol in Socialist Yugoslavia.” Bonnie Mann, Martina Ferrari (eds.), *On ne naît pas femme: on le devient: The Life of a Sentence* (315-330). Oxford: Oxford University Press, 2017.
- Bohl, Inka. „Sein Name war Frieden: Zum Tode von Schalom Ben-Chorin” < <http://www.judentum.net/kultur/ben-chorin-1.htm> > 6. 12. 2016.
- „Claire Sainte-Soline au Toit aux livres”. *La Nouvelle République*. 24. 5. 2014. <<http://www.lanouvellerepublique.fr/Deux-Sevres/Communes/Chef-Boutonne/n/Contenus/Articles/2014/05/24/Claire-Sainte-Soline-au-Toit-aux-livres-1920406>> 6. 12. 2016.
- „CLAUDIUS, Eduard.” »Westfälisches Autorenlexikon« < http://www.lwl.org/literaturkommission/alex/index.php?id=00000003&letter=C&layout=2&auth_or_id=00001064&SID=c4a951e88b3d286aabee8731fd545016 > 6. 12. 2016.
- „LAZAR, Auguste.” *Deutsche Biographie*. < <https://www.deutsche-biographie.de/gnd118570404.html> > 6. 12. 2016.
- Sainte-Soline, Claire. „Irma en cour d’assises”. *Commune - Revue Littéraire Française pour la Défense de la Culture*. N° 54, Février 1938. 670–677.
- Certeau, Michel de. *Invencija svakodnevnice*. Zagreb: Naklada MD. 2002. Prevela Gordana Popović.
- Pawlowski, Boris. Die Rhetorik des Vorurteils – Sprachkritische Untersuchungen zur deutschen Literatur über den Spanischen Krieg 1936–1939. < <http://www.grin.com/de/e-book/71868/die-rhetorik-des-vorurteils-sprachkritische-untersuchungen-zur-deutschen> > 6. 12. 2016.
- Rieger, Jonny G. „Ecke Hongkong-Road. Geschrieben 1936.” *Das Wort. Literarische Monatsschrift* Red.: Bertolt Brecht, Lion Feuchtwanger, Willi Bredel. Jahrgang 3 (1938), Heft 1, S. 17–21. < <http://d-nb.info/368724972/04> <https://portal.dnb.de/opac.htm?method=simpleSearch&cqlMode=true&query=idn%3D368724972> > 6. 12. 2016.
- Rieger, Jonny G. „Ecke Hongkong-Road. Geschrieben 1936.” < <http://www.drstefanschneider.de/armut-a-wohnungslosigkeit/kunden-&-vagabunden/>

- jonny-g.-rieger/62--sp-662/919-jonny-g-rieger-ecke-hongkong-road-geschrieben-1936.html > 6. 12. 2016.
- Stolze, Radegundis. *Übersetzungstheorien. Eine Einführung.* Gunter Narr Verlag, Tübingen, 2008.
- Бак, Перл. „Мртво пролеће”. *Жена данас* 4.21 (1939): 9–10.
- Бен-Хорин, Шалом. „У ово време”. *Жена данас* 3.15 (1938): 11.
- Брент, Е. „Жртва”. *Жена данас* 3.23 (1939): 15–17.
- Вајлд, Оскар. „Одани пријатељ”. *Жена данас* 3.17 (1938): 16–18.
- Киплинг, Радјард. *Књига о дунгли*. Прев. Олга Тимотијевић и Јелена Ђурђевић. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Досије, 2009.
- „Књига о дунгли.” < <https://www.dosije.rs/sr/izdanja/beletristika/knjiga-o-dzungli> > 28. 5. 2021.
- Макмилан, Мери. „Сали Блајштифт у Америци”. *Жена данас* 3.10 (1938): 12–13.
- „ОБРЕНОВИЋ, Анка”. *Књижестиво*. < <http://knjizenstvo.etf.bg.ac.rs/sr/authors/anka-obrenovic> > 6. 12. 2016.
- Оду, Маргерит. „Мари-Клер”. *Жена данас* 3.10 (1938): 8–9.
- Ригер, Ј. Г. „На углу Хонгконг рода”. *Жена данас* 3.14 (1938): 12–13.
- Сент-Солин, Клер. „Ирма пред судом”. *Жена данас* 3.11-12 (1938): 8–10.

Tijana Tropin

OLGA TIMOTIJEVIĆ'S LITERARY TRANSLATIONS IN *ŽENA DANAS*

Summary

This paper deals with Olga Timotijević's literary translations published in *Žena danas*, where she was primarily active as an editor. The introduction outlines some of the problems we face in researching the history of female translation, as well as recent cultural trends dominating the field of translation studies, and is followed by the example of Timotijević's translation work as a case study. By analyzing this relatively small corpus of texts translated from French, German and English, one can still develop an image of a particular translator's profile: Olga Timotijević's translations in *Žena danas* are marked by her professional and personal feminist and communist engagement. Located at a sensitive intersection between editorial and translation work, these translations are indicative of the feminist and leftist tendencies in Europe of the time. By reading them closely, one can identify the political and social problems that the readership of *Žena danas* struggled with, as well as gain valuable insight into the literature that was available to the editors of *Žena danas*, including communist and exile journals such as *Commune* and *Das Wort*. However, they are also important as a testimony to the formation of modern translation poetics. Unlike Olga Timotijević's translations for children, the translations in this magazine are characterized by an emphasis on their content instead of form. The editorial liberties taken with certain texts can usually be explained by the specific requirements of periodical publishing (the target texts are abridged and condensed) and more rarely interpreted as political, feminist decisions of the translator.

Keywords: Olga Timotijević, *Žena danas*, literary translation, poetics of translation, feminist translation